

AVRUPA'DA SOL-POPÜLİZMİN İKTİDAR DENEYİMİ: SYRIZA VE PODEMOS *

Doç. Dr. Yavuz Yıldırım

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ORCID: 0000-0002-1031-1537

Öz

Popülizm hakkında, demokrasilerin otoriterleşmesi tartışmasıyla ilgi kurularak, hem teorik açıdan hem de çeşitli ülke örnekleriyle pek çok çalışma yapıldı. Önceki dönemlerde genellikle Latin Amerika üzerinden anlaşılan bu tartışma, Avrupa kanadında ise aşırı-sağ eğilimlerle birlikte ele alınmaktadır. Bu çalışmada farklı olarak sol-popülist eğilimler sahip Syriza'nın ve Podemos'un partileşme ve hükümet ortağı olma süreçleri aktarılmıştır. Çalışmada öncelikle sağ ve sol-popülizmin teorik zeminleri ve söylemsel farklılıkları, yakın dönem çalışmalara odaklanarak, genel çerçevesiyle analiz edilmiştir. Devamında iki parti üzerinden sol-popülist siyasetin hükümet deneyimi anlatılmıştır. Çalışmanın temel sorusu, sol popülist eğilime sahip hareketlerin partileşme ve hükümet olma sürecinde ne düzeyde değişime uğradığıdır. Gerek Syriza gerekse Podemos ülkelerindeki ana akım siyasetin işleyişini önemli ölçüde değiştirememiştir. Ancak partilerin kendilerini yeniden konumlandirmaları, demokratik tartışmayı yeniden gündeme getirmeleri ve siyasal tartışmaların genel seyrini etkilemeleri açısından belirleyici aktörlere dönüşmüştür. Sonuç olarak yazıya konu olan partilerin radikal öğelerden sıyrılıp merkez siyasetin oyuncusu olsa bile demokratik işleyişte pratik ve normatif dönüşümlere yol açtığı vurgulanabilir.

Anahtar Sözcükler: Yunanistan, İspanya, Liberal demokrasi, Avrupa siyaseti, Toplumsal hareketler

The Government Experience of Left-Populism in Europe: Syriza and Podemos

Abstract

There are many studies which have been conducted on the populism debate, both theoretically and practical cases from various countries, including the issue of authoritarianism of democracies. Generally this debate was generally understood through Latin America in the previous periods, and then it is handled together with the far-right tendencies in the European side. In this study differently, Syriza and Podemos parties which have left-populist tendencies, have been analyzed on the processes of becoming the party and coalition partner. In the study, first of all, the theoretical grounds and discursive differences of right and left-populism are examined with a general framework by focusing on recent studies. Subsequently, the government experience of left-populist politics is explained through two parties. The main question of the study is to what extent movements with a left populist tendency have changed in the process of becoming a party and a government. Both Syriza and Podemos have not been able to significantly change the functioning of mainstream politics in their countries. However, parties have turned into crucial actors in terms of bringing the democratic debate back to the agenda and affecting the general course of political debates. As a result, it can be emphasized that even though the parties, which are the subject of the article, got rid of the radical elements and became the actors of the central politics, they caused practical and normative transformations in the democratic process.

Keywords: Greece, Spain, Liberal democracy, European politics, Social movements

* Makale geliş tarihi: 26.03.2021
Makale kabul tarihi: 30.09.2021
Erken görünüm tarihi: 11.04.2022

Avrupa’da Sol-Popülizmin İktidar Deneyimi: Syriza ve Podemos

Giriş

Son yılların siyasal teori ve pratik açısından gündemdeki konularından popülizm tartışmasında Avrupa siyaseti öne çıkan örnekler içermektedir. Özellikle 2008 ekonomik krizi sonrası neoliberal politikalara ve yerleşik siyasi partilere karşı eleştirileri ifade eden iki örnek, Yunanistan’da Syriza ve İspanya’da Podemos iktidara kadar yükseldi. Syriza 2019’da yeniden muhalefete düşse de Podemos 2021 itibarıyla koalisyon ortağı olarak İspanya’da hükümetin parçasıdır. Bu deneyimler, muhalefette ifade edilen eleştirel söylemlerin seçim sonuçlarındaki karşılığını ve siyasa düzeyindeki yansımalarını görmek açısından analizi hak eden durumlardır. Sol-popülist çizginin temsilcisi bu iki partinin iktidar olma deneyimlerinin demokratik teori açısından nasıl değerlendirilebileceği, bu yazının konusunu oluşturmaktadır.

Popülizmin genel itibarıyla halk ve elitler arasında kurduğu siyasi gerginlikte, aşağıda değinileceği gibi sağ-popülizmin geçmişe özlem ve geleneklerin korunması şeklindeki vurgularına karşı, sol-popülizmin karar-alma süreçlerinde katılım, demokratik tartışma alanlarının genişletilmesi yönünde eğilimleri farklılık yaratır. Yazıda bu iki ana hattın teorik zeminleri ve söylemsel farklılıkları, yakın dönem çalışmalara odaklanarak, genel çerçevesiyle analiz edilecektir. Devamında iki parti üzerinden sol-popülist siyasetin hükümet deneyimi anlatılacaktır. Bu konuda aşağıda belirtilen önceki çalışmalar, çoğunlukla bu partilerin oluşum ve yükseliş dönemini incelerken bu çalışmada 2015 sonrası sürece odaklanılmıştır.

Çalışmanın temel sorusu, sol popülist eğilime sahip hareketlerin partileşme ve hükümet olma sürecinde ne düzeyde değişime uğradığıdır. Bu bağlamda önce popülizmin farklı varyantlarının genel çerçevesi çizildikten sonra, yazıyla ilgili olması nedeniyle sol popülizm vurgulanacak ve bu durumun demokrasinin yenilenmesi için bir aşama olduğu savunulacaktır. Teorik tartışmaları detaylandırmaktan ziyade yazının devamında pratik boyuta odaklanılacak ve önce Syriza’nın ve ardından da Podemos’un partileşme ve hükümet ortağı olma süreçleri aktarılacaktır. Sonuç bölümünde temel benzerlik ve farklılıkları vurgulanacaktır.

Tabii ki Yunanistan ve İspanya, siyasi tarihin içindeki çeşitli deneyimlere, seçim sistemlerindeki teknik farklılıklara bağlı olarak farklı özellikleri bünyelerinde barındırsalar da bu iki örnek özellikle “demokrasiyi demokratikleştirmek” bağlamında ortak noktalara sahiptir. İkinci Dünya Savaşı sonrası her iki ülkenin askeri rejimleri deneyimlediği akılda tutulmalıdır. İki partinin de kendi ülkelerinde demokratik işleyişin yerleşmemesinin sorumlusu olarak eleştirilerini yönelttiği merkez siyasetin parçası olan sosyal demokratik partilere yönelik tutumları ortak noktalardan bir diğeridir. Böylece bölgesel açıdan Akdeniz siyasetinin, sosyal demokrasinin, demokratik sosyalizm ile radikal demokrasinin bağlantılarını görmek açısından da zemin oluştururlar. Yazıda bu noktalar öne çıkarılacaktır.

Syriza ve Podemos, yeni kurulan ya da küçük partilerin toplumsal protestolardan beslendiği noktaları ve buna bağlı biçimde toplumsal hareketlerin kendi içindeki değişken dinamikleriyle taşıdığı potansiyeli de gösterirler. Bu nitelikleriyle homojen birer siyasi yapı olmaktan çok yakın dönemdeki hareketlerin yükselen farklılıkları barındıran heterojen eğilimlerine yakın durmaktadır. Hareketlerin partiye dönüşme süreci eski bir inceleme konusu olsa da son dönemde toplumsal hareketlerin protestolarına yaslanarak yükselen bu partiler üzerinden çalışmalar ve alandaki teorik çerçeve güncellenme eğilimindedir (della porta, vd. 2017).

1. Sol-Popülizmin Genel Hatları

Popülizm hakkında, demokrasilerin otoriterleşmesi konusunu da içine alacak şekilde, hem teorik açıdan hem de çeşitli ülke örnekleriyle pek çok çalışma yapıldı (Kaltwasser, vd. [eds], 2017; de la Torre [ed], 2018; Fassin, 2018; Moffitt, 2020). Bu çalışmalarda özellikle Latin Amerika'daki askeri darbeler sonrasında, çoğunlukla ordu destekli liderlerin bu bağlamda incelendiği görülürken, 2010'lardan itibaren artan göç dalgası ve yabancı düşmanlığı çerçevesinde, bu kez Avrupa'da yükselen ayrımcı söylemler öne çıkartılmıştır. Kısacası kavram, küresel bir olgu haline gelmiştir.¹ Bu genişleme süreci, popülizm içinde sağ-sol ayrımını içerecek ayrımların yapılmasına neden olmuştur.

Popülizme dair tartışmanın son dönemdeki önemli ismi Mudde (2004; 2016), bu düşüncüyü “yozlaşmış elit-bozulmamış halk” gerginliğinden beslenen “zayıf bir ideoloji” olarak nitelerken, kavramın siyasal parti sistemini kökten değiştirecek bir güce sahip olmasa da merkez partileri etkileyen “zamanın ruhu” olduğunu belirtir. Ona göre bu durum, bastırılacak bir hastalık gibi görülemez;

¹ Konuyla ilginin Türkçe literatürde de son yıllarda hızlı bir şekilde yükseldiği görülebilir (Yıldırım, 2017; Yılmaz 2017; Beriş, 2019)

Batı demokrasisini etkileyen bir durumdur. Mudde (2017) için, demokratik olmayan (undemocratic) liberalizme karşı liberal-olmayan (illiberal) bir demokrasi arayışı olan popülizm aşırılık dışında bir alternatif üretemez. Müller (2017), popülizmin “çoğulculuk karşıtı” ve diğerlerini dışlayan ampirik ve ahlaki bir iddia olduğunu söyler. Bu yazarlar, kavramı daha çok liberal demokrasi gerilemesi tehlikesi üzerinden inceler. Siyasal teoriden beslenerek popülizmin farklı olasılıklarına odaklanan düşünürler, konuyu daha farklı biçimde ele alır. Örneğin, Arditi (2010) meselenin temsil boyutunu ve halkın nasıl tanımlanacağı konusundaki farklı uçları içerdiğini vurgularken, özellikle sol-popülizmin beslendiği Laclau (2007) ise, halkın liberal uzlaşma içinde tasavvur edildiği gibi tanımlanmış ve tamamlanmış bir bütün olmadığını söyler. Laclau’a göre halk söylemsel olarak sürekli yeniden kurulan olumsal, değişken ve dinamik bir olgudur. Laclau’nun, daha önce Mouffe ile geliştirdiği radikal demokrasi düşüncesi (2008), burada liberal demokratik işleyişin karşısında bir mücadele ve çekişme alanı olarak hegemonik ilişkilerin yansımaları biçiminde düşünülür. Dolayısıyla popülizm Laclau’da aslında olmayan liberal uzlaşma düzenini halkın sürekli devam eden kuruluş sürecindeki eklemlemeleriyle birlikte ele alınır. Bu mücadele vurgusu, sol-popülizmin sonraki süreçte sahiplendiği ana eksenidir.

Popülizmi olumsuz içerikle eşleştiren liberal düzen, rasyonel bireyin makul taleplerinin tartışılarak üzerinde uzlaşılacak bir düzen olacaktır. Böylece, herkesin değil, uzmanların ve temsilcilerin müdahale edebileceği bir süreç öne çıkar. Kurumların hukuki çerçevede birbirini denetlediği, hiçbir grubun tek başına kontrolü ele almadığı sınırlı bir devlet gücü, aynı zamanda halkın taleplerinin de rasyonel biçimde denetlendiği düşüncesini doğurur. Batı’da siyasal sistemin dayandığı liberal demokrasi bu çerçevede temsili demokrasi biçiminde halkın doğrudan değil rasyonel temsilcileri aracılığıyla dolaylı biçimde siyasete katılma biçimidir. Özelinde ABD demokrasisi, tercih özgürlüğünün seçimlerle yaşatıldığı ancak kurumların ve örgütlerin kontrolündeki bir işleyiş olarak hem Batı tarzı bir demokrasi hem de Soğuk Savaş sonrasında genel olarak demokrasi idealine gelmiştir.

ABD’nin idealleştirilen düzeni karşısında halkın isteklerini yerine getirdiğini iddia eden, çoğunlukçu çizgideki, örneğin Latin Amerika’da askeri cunta destekli yönetimler uzun süre popülizmin tipik örneği olarak görülmüştür. Burada özellikle ekonomik taleplerin halkın lehine değil piyasanın gerekleri lehine uygulanması kritik bir eşiği oluşturur. Çünkü liberal düşüncede ekonomi, daha genel ifadeyle pazar ilişkileri, siyasal tartışmaların dışında tutulması gereken bir alan olarak kodlanır ve buna bağlı biçimde liberal demokrasi, özgürlükleri korumak için siyasal iktidarı sınırlamak ve bunu da en net biçimde piyasadaki özgürlüğü korumak şeklinde uygular (Sartori, 1987; Dahl, 2001; Holden, 2007). Buna göre popülist siyasetin en önemli göstergesi, halkın taleplerini yerine getirmek için piyasaların dengelerini bozacak kararlar almaktır.

Bu bağlamda öncelikle yoksullar lehine sosyal uygulamaları hayata geçiren, uluslararası ticareti kontrol eden kurumların taleplerine karşı çıkan, liberal düşünceye göre irrasyonel kararlar alan temsilciler, popülist olarak nitelenir.

Demokratik söylemde ve pratikte çeşitli değişiklikler yaratmayı hedefleyen sol-popülizmin liberal demokrasinin temsilcilik düzeyindeki yerleşik işleyişini sorguladığı ve halkın taleplerinin doğrudan ifadesini öne çıkardığı vurgulanabilir. Partilerin ve bürokratik kurumların hiyerarşik işleyişinde, parlamentolarda ve -başta ekonomi olmak üzere- diğer karar alma süreçlerinde halkın çıkarlarının ve taleplerinin görmezden gelindiği eleştirisine dayanan popülizm, Avrupa özelinde özellikle Avrupa Birliği (AB) politikalarına karşı ulusal egemenliğin savunulması şeklinde kendini gösterir. Halkın kendiyile ilgili kararlara müdahale etmesi yönündeki beklentiler, mevcut demokratik işleyişin dönüştürülmesi açısından sol-popülizmin temel argümanlarıdır (Mouffe, 2019). Bu tartışmaya paralel ilerleyen ve güçlenen toplumsal protestoların yarattığı yeni bir hareket dalgasının ana gündemi de demokrasiyi düşünsel ve uygulama boyutlarında yenilemek ve değiştirmektir (della Porta, 2013; 2014; 2015). Bu değişimin tipik bir liberal demokrasi olmayacağı tahmin edilebilir. Ancak henüz olası yeni sıfatın ne olduğu belirsizdir. Popülist eleştirileri –liberalizm için tehlikeli kılan, biraz da bu belirsiz çizgidir.

Güncel gelişmelerle değişen, dinamik ve tartışmalı bir konu olduğu için üzerinde tam bir tanım birliği sağlanamasa da en genel anlamlarıyla popülizmi iki ana hat üzerinden anlayabiliriz. Bunlar, bir yandan sosyalizmin ekonomik model olarak bir alternatif olmaktan çıkmasıyla birlikte demokrasinin ekonomik tartışmalarla yeniden yorumlanması, diğer yandan Soğuk Savaş sonlarında liberal-muhafazakar işbirliğiyle gelişen neoliberal dengenin sarsılması içinde gelişir. 2001 ve 2008 ekonomik krizlerinin siyasal alana etkilerini burada görmek mümkündür. Dolayısıyla kavramın hem sosyalizm hem de muhafazakarlık ile temasları vardır. Her iki unsur da liberal-olmayan bir demokrasi arayışı içindedir. Ancak sağ-popülizmin geliştiği muhafazakar eleştiriler kültürel değerlerin korunması için geçmişin altın çağını yaşatacak bir lider arayışına odaklanırken, sol-popülizm halkın aktif ve belirleyici gücü olacak bir örgütlenme gerekliliğine yaslanır. Bu açıdan popülizm, halkın yeniden demokrasinin ana aktörü olmak için öne çıkma mücadelesidir. Ama sorun, bu mücadelenin nasıl bir sonuç doğuracağıdır.

Sol-popülizm bu noktada ekonomik tartışmaların siyasal tartışmalar dışında olmadığını, piyasaların dengesinin korunması yönünde ilerleyen ve uzmanların kontrolündeki teknikleşmiş bir siyaset karşısında halkın katılım araçlarının genişlemesini öngören bir bakış açısı geliştirir. Bu yaklaşım, özellikle küreselleşme ile parasal akışların genişleyerek dünya çapında refahın artacağını öngören neoliberal düşüncenin güçlenmesi karşısında eleştirilerini yükseltmiştir. Neoliberalizmle demokrasi eliyle mücadele, sol-popülizmin genel işleyişidir.

“Demokrasiyi güçlendirmek için kolektif bir irade”, “kolektif bir özne inşa etmek” için bir program değil strateji geliştirmek temel hedeftir (Mouffe, 2019: 86-92). Bu çalışma özellikle bu hattı takip edecektir. Demokratik denetimin dışındaki küresel piyasaların doğruları ile toplumun genel refahı çeliştiğinde, sol-popülizme göre toplumun ortak iyisi için devletin sosyal uygulamaları tercih etmesi gerekir. Sosyalizmin devlet eliyle sürdürülecek bir ekonomik program olarak gündemden düşmesiyle, sol-popülizm gelirin yeniden dağılımı sorununun demokratik tartışmanın bir konusu haline gelerek düzenleneceğini düşünür. Bu tartışma doğal olarak heterojen talepleri ve kimi zaman çelişkili önerileri de bünyesinde taşır (Uslu, 2019).

Sağ-popülizm de yine bu ekonomik ve siyasal tıkanıklar döneminde kapitalizmin küresel çapta işlemlerini, ulusal egemenliğin ihlali ve milli değerlerin aşınması eleştirileriyle birleştirir ve bu çerçevede daha kültürel bir karşı çıkışı barındırır (Gandesha, 2018: 63). Orta Doğu’daki gelişmelerle beraber artan göç dalgası, AB gibi oluşumların çeşitli yasal zorunluluklarıyla beraber halkın özünü kaybettiği, küresel gelişmelerin yozlaşmayı artırdığı, eski değerlerin korunması için yine koruyucu bir lider etrafında birleşmesi yönünde muhafazakar bir tepkiyi barındırır. Ulus, gelenek, lider ve din gibi motiflerin öne çıkarıldığı sağ-popülist eleştiriler, dış güçlerle işbirliği yapan elitlerin halkın değerlerine yabancılaştığı ve halkına ihanet ettiği iddiasıyla daha düşmanca duyguları harekete geçirmek ister. Farklılıkların yerine benzerliğin öne çıkarıldığı bu eleştiriler demokrasiyi herkesin değil çoğunluğun sesi olarak görür. Popülizm tartışmasında sağ-popülist akımın faşizme yakınlaşan radikal öneri ve eylemleriyle Avrupa’da kimi ülkelerde yükselişe geçişi, liberal demokrasinin yaşadığı sorunun göstergesi olarak, daha çok vurgulanan nokta olmuştur (Yıldırım, 2017).

Bu çalışmanın öne çıkaracağı sol-popülizm de benzer bir elit-halk gerginliğine yaslanır ancak bu kez halk, korku içinde geçmiş özlemi çeken ve kurtarıcı bekleyen sessiz çoğunluk değil tersine protestolar ve eylemlerle sesini daha çok çıkaran örgütlü bir yapılanmadır. Öte yandan sağ-popülizmin de gittikçe bu eylem ve protesto çizgisine yaklaştığı son dönemlerdeki gelişmelerle görülebilir. Yakın zamanda Sarı Yelekliler’in genel kitlesi beklentileri ekonomik krizden olumsuz etkilenen muhafazakar Fransız taşrasına dayanırken, ABD seçimlerinin çalındığını iddia eden WASP Amerikalılarının meclis binası baskını da tipik bir sağ-popülist ayaklanmadır; sessiz çoğunluğun liderin tetiklemesiyle nelere yol açabileceğinin ABD tarihi açısından sıradışı göstergesiydi.

Demokratik söylemde ve pratikte çeşitli değişiklikler yaratmayı hedefleyen sol-popülizmin liberal demokrasinin temsilcilik düzeyindeki yerleşik işleyişini sorguladığı ve halkın taleplerinin doğrudan ifadesini öne çıkardığı vurgulanabilir. Partilerin ve bürokratik kurumların hiyerarşik işleyişinde, parlamentolarda ve -başta ekonomi olmak üzere- diğer karar alma süreçlerinde

halkın çıkarlarının ve taleplerinin görmezden gelindiği eleştirisine dayanan popülizm, Avrupa özelinde özellikle Avrupa Birliği (AB) politikalarına karşı ulusal egemenliğin savunulması şeklinde kendini gösterir. Halkın kendiyile ilgili kararlara müdahale etmesi yönündeki beklentiler, mevcut demokratik işleyişin dönüştürülmesi açısından sol-popülizmin temel argümanlarıdır (Mouffe, 2019). Bu tartışmaya paralel ilerleyen ve güçlenen toplumsal protestoların yarattığı yeni bir hareket dalgasının ana gündemi de demokrasiyi düşünsel ve uygulama boyutlarında yenilemek ve değiştirmektir (della Porta, 2013; 2014; 2015). Bu değişimin tipik bir liberal demokrasi olmayacağı tahmin edilebilir. Ancak henüz olası yeni sıfatın ne olduğu belirsizdir. Popülist eleştirileri –liberalizm için tehlikeli kılan, biraz da bu belirsiz çizgidir.

Güncel gelişmelerle değişen, dinamik ve tartışmalı bir konu olduğu için üzerinde tam bir tanım birliği sağlanamasa da en genel anlamlarıyla popülizmi iki ana hat üzerinden anlayabiliriz. Bunlar, bir yandan sosyalizmin ekonomik model olarak bir alternatif olmaktan çıkmasıyla birlikte demokrasinin ekonomik tartışmalarla yeniden yorumlanması, diğer yandan Soğuk Savaş sonlarında liberal-muhafazakar işbirliğiyle gelişen neoliberal dengenin sarsılması içinde gelişir. 2001 ve 2008 ekonomik krizlerinin siyasal alana etkilerini burada görmek mümkündür. Dolayısıyla kavramın hem sosyalizm hem de muhafazakarlık ile temasları vardır. Her iki unsur da liberal-olmayan bir demokrasi arayışı içindedir. Ancak sağ-popülizmin geliştiği muhafazakar eleştiriler kültürel değerlerin korunması için geçmişin altın çağını yaşatacak bir lider arayışına odaklanırken, sol-popülizm halkın aktif ve belirleyici gücü olacak bir örgütlenme gerekliliğine yaslanır. Bu açıdan popülizm, halkın yeniden demokrasinin ana aktörü olmak için öne çıkma mücadelesidir. Ama sorun, bu mücadelenin nasıl bir sonuç doğuracağıdır.

Sol-popülizm bu noktada ekonomik tartışmaların siyasal tartışmalar dışında olmadığını, piyasaların dengesinin korunması yönünde ilerleyen ve uzmanların kontrolündeki teknikleşmiş bir siyaset karşısında halkın katılım araçlarının genişlemesini öngören bir bakış açısı geliştirir. Bu yaklaşım, özellikle küreselleşme ile parasal akışların genişleyerek dünya çapında refahın artacağını öngören neoliberal düşüncenin güçlenmesi karşısında eleştirilerini yükseltmiştir. Neoliberalizmle demokrasi eliyle mücadele, sol-popülizmin genel işleyişidir. “Demokrasiyi güçlendirmek için kolektif bir irade”, “kolektif bir özne inşa etmek” için bir program değil strateji geliştirmek temel hedeftir (Mouffe, 2019: 86-92). Bu çalışma özellikle bu hattı takip edecektir. Demokratik denetimin dışındaki küresel piyasaların doğruları ile toplumun genel refahı çeliştiğinde, sol-popülizme göre toplumun ortak iyisi için devletin sosyal uygulamaları tercih etmesi gerekir. Sosyalizmin devlet eliyle sürdürülecek bir ekonomik program olarak gündemden düşmesiyle, sol-popülizm gelirin yeniden dağılımı sorununun demokratik tartışmanın bir konusu haline gelerek düzenleneceğini düşünür. Bu

tartışma doğal olarak heterojen talepleri ve kimi zaman çelişkili önerileri de bünyesinde taşır (Uslu, 2019).

Sağ-popülizm de yine bu ekonomik ve siyasal tikanıklar döneminde kapitalizmin küresel çapta işlemlerini, ulusal egemenliğin ihlali ve milli değerlerin aşınması eleştirileriyle birleştirir ve bu çerçevede daha kültürel bir karşı çıkışı barındırır (Gandesha, 2018: 63). Orta Doğu'daki gelişmelerle beraber artan göç dalgası, AB gibi oluşumların çeşitli yasal zorunluluklarıyla beraber halkın özünü kaybettiği, küresel gelişmelerin yozlaşmayı artırdığı, eski değerlerin korunması için yine koruyucu bir lider etrafında birleşmesi yönünde muhafazakar bir tepkiyi barındırır. Ulus, gelenek, lider ve din gibi motiflerin öne çıkarıldığı sağ-popülist eleştiriler, dış güçlerle işbirliği yapan elitlerin halkın değerlerine yabancılaştığı ve halkına ihanet ettiği iddiasıyla daha düşmanca duyguları harekete geçirmek ister. Farklılıkların yerine benzerliğin öne çıkarıldığı bu eleştiriler demokrasiyi herkesin değil çoğunluğun sesi olarak görür. Popülizm tartışmasında sağ-popülist akımın faşizme yakınlaşan radikal öneri ve eylemleriyle Avrupa'da kimi ülkelerde yükselişe geçişi, liberal demokrasinin yaşadığı sorunun göstergesi olarak, daha çok vurgulanan nokta olmuştur (Yıldırım, 2017).

Bu çalışmanın öne çıkaracağı sol-popülizm de benzer bir elit-halk gerginliğine yaslanır ancak bu kez halk, korku içinde geçmiş özlemi çeken ve kurtarıcı bekleyen sessiz çoğunluk değil tersine protestolar ve eylemlerle sesini daha çok çıkaran örgütlü bir yapılanmadır. Öte yandan sağ-popülizmin de gittikçe bu eylem ve protesto çizgisine yaklaştığı son dönemlerdeki gelişmelerle görülebilir. Yakın zamanda Sarı Yelekliler'in genel kitlesi beklentileri ekonomik krizden olumsuz etkilenen muhafazakar Fransız taşrasına dayanırken, ABD seçimlerinin çalındığını iddia eden WASP Amerikalılarının meclis binası baskını da tipik bir sağ-popülist ayaklanmadır; sessiz çoğunluğun liderin tetiklemeyle nelere yol açabileceğinin ABD tarihi açısından sıradışı göstergesiydi.

Çalışmanın argümanı bağlamında sol-popülizmi iktidara taşıyan eleştirileri, sağ-popülizmin kültürel eleştirilerinin karşısında yeni bir düzen kurma noktasında daha kritik öneme sahiptir çünkü örgütlenme bağlamında halkın farklı taleplerini somut biçimde hayata geçirme eğilimine sahiptir. Sol-popülizmin örgütlülüğü, benzerliklerin kuracağı bir sabitlik değil, dinamik bir halk kavramına dayanır. Sağ-popülizmin reaksiyoner bir geçmişe özlem tavrı, Orban ya da Trump gibi lider figürüne yaslanırken sol-popülizm tabandan örgütlenmenin demokrasiyi nasıl dönüştüreceğine odaklanır. Bu örgütlenmelerden ikisi, Syriza ve Podemos'un hükümete yükselme süreci yazının sonraki başlıklarını oluşturacaktır. Bu örnekler, popülizm tartışmalarını sol-popülist yorumların öne çıkacağı çizgiye taşırken, bir yandan da sağ-popülizmin demokrasiye tehdit olarak görülen aşırılıklarının karşısında demokrasiyi yeniden düşünmeyi sağlayacak önerilerle hem pratik siyaseti hem

siyasal teoriyi etkileme gücüne sahip hale gelmiştir (Yıldız, 2015; Prentoulis, 2021).

2. Ekonomik Savaşta Syriza

Tam adı, Radikal Sol Koalisyon-İlerici Birlik ve kısaltması Syriza olan parti, Yunanistan'daki kemer-sıkma karşıtı protestoların güç verdiği bir yükseliş trendi yaşamıştır. Synaspismos adlı başka bir koalisyonun temellendirdiği bu birlik 2004'te Syriza adını almıştır. 2012 yılına kadar yüzde 3 ile 5 bandında oy alan parti, Mayıs 2012'de yüzde 16 ile başladığı yükselişini Mayıs 2016'da yüzde 36'ya kadar ilerletmiştir. 2019'da ana muhalefete düştüğü seçimlerde de yüzde 31 oy almıştır. Burada ağırlıklı olarak 2015-2019 arası hükümet performansına odaklanılacak olsa da partinin yükselişi ile sol-popülizm arasındaki kurulan bağlantıları genel hatlarıyla anlamak önemlidir.

Ekonomik kriz, Syriza'nın yükselişindeki ana çerçevedir. 2008'deki bu kriz sonrası Yunan halkının alternatif arayışı içinde öne çıkmıştır. Askeri yönetimin yıkıldığı 1974'ten sonraki demokratikleşme sürecinin ardından, 1990'ların başından itibaren ülkenin merkez siyaseti, sosyal demokrat Panhellenik Sosyalist Hareket (Pasok) ve liberal-muhafazakar Yeni Demokrasi (ND) partileriyle şekillenmişti. Ekonomik krize merkez sol ve sağ siyasetinin çözüm üretmedeki tikanıklığında öne çıkan Syriza, genç lideri Alexis Tsipras'la beraber öfkeli kalabalıkların sesi haline geldi. Krizden çıkış için AB ile yapılan mutabakat anlaşmasına (memorandum) karşı başlayan eylemler ve burada aktif olan parti tabanı, 2014'teki Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerindeki başarıyla ilk kazanımlarını elde ettikten sonra, 2015'te Ocak ve Eylül'de yapılan iki seçim sonrasında birinci parti olarak iktidara kadar yükseldi. Bu süreçte partinin, hoşnutsuzları harekete geçirecek protesto ile yönetme kabiliyetini öne çıkarıp çoğunluğun oyunu alacak yetkinlik vurgularını birleştiren bir strateji izlediği belirtilmiştir (Tsakatika, 2016: 520). Böylece sadece bir konuyu sahiplenmek yerine daha kapsayıcı yol izlemesi onu küçük parti olmaktan çıkarmıştır.

Bu dönemde borç yükü artan ve bunların geri ödemesinde sorun yaşamaya başlayan devletin bu durumdan çıkış yolu olarak kemer-sıkma politikaları adıyla genelleştirilen bir dizi uygulamayı hayata geçirmek istemesi, toplumsal muhalefetin tepkisine neden oldu. Burada iktisadi boyutundan ziyade toplumsal hareketleri kuran boyutu öne çıkarılacak olan sürecin temelinde bütçedeki sosyal harcamaların kısılması yatıyordu. Yardımların, ücret artışlarının ve diğer sosyal uygulamaların kesintiye uğraması, ülkenin AB'nin denetimi altında işleyen neoliberal politikalara teslimiyeti olarak görüldü. Troika diye nitelendirilen Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Birliği Komisyonu ve IMF üçlüsünün onayıyla tasarlanan Kurtarma Paketi'nin önerdiği uygulamalar, krizin faturasının halka çıkarılması olarak düşünüldü.

Örgütlü bir sol geleneğe sahip ülkenin (Arslantaş ve Arslantaş, 2019: 93-95) toplumsal muhalefetinin sokak eylemleri geleneği güçlüydü. Bu eylemlerde Syriza'yı oluşturan yapıların aktif katılımı, ülke solunun diğer güçlü aktörü Yunan Komünist Partisi'nden (KKE) daha farklı bir söylemle yer almaları Syriza'yı öne çıkaran unsur olarak işaret edilmektedir (Spourdalakis, 2014: 358). Syriza, öncü parti rolüyle eylemleri yönetmek yerine onu güçlendirmeye katkı vermiştir. Özellikle farklı ideolojik ve teorik gelenekten katılımcıları bünyesinde toplayarak hareketlerle bağlantı kurmak ve Tsipras liderliğiyle, yıpranmış partiler ve liderler karşısında geniş çaplı birlikteliği kurabilmek yükselişte etkili olan temel faktörlerdi (Spourdalakis 2014: 359-360). Kısacası taban eylemlerine dayanan kapsayıcı demokratik dönüşüm isteği, Syriza'yı iktidara taşımıştır. Syriza bu bağlamda sol-popülizmin parti düzeyinde Avrupa'daki ilk temsilcilerinden biri olarak, sokaklardaki kalabalıkların değişim isteğini kurumsal bir söyleme dönüştürmüştür (Stavrakakis ve Katsambekis, 2014; Sheehan, 2016; Douzinas, 2017; Sönmez, 2015).

Bu sürecin Atina'da parlamento binasının bulunduğu Syntagma Meydanı'ndaki çatışmalı protestolara, ekonomik sistemin sembolü gibi görülen bankalara yönelik öfkeye yol açması kadar, seçimlerde merkez partilerin oy kaybetmesi şeklinde doğrudan siyasal sonuçları oldu. Devamında Pasok'un hızlı düşüşü, Pasofikasyon adıyla nitelendirilen bir tanımlamaya yol açtı. Esasen bu durum bir yandan da merkez siyasetin içinde konum alarak, toplumsal muhalefetle arasındaki mesafeyi açan sosyal demokrat düşüncenin genel krizinin de tanımlanmasıydı. Üçüncü Yol ve Yeni Merkez gibi tanımlamalarla 1990'ların sonunda yükselişe geçen İngiltere'de İşçi Partisi (Labour) ve Almanya'da Sosyal Demokrat Parti (SPD), neoliberal politikalarla solun yaklaşmasını öngören bir düşünsel ve pratik dönüşümün simgeleri olmuşlardı. Sosyal refah devleti yerine girişimci devlet ve piyasalarla işbirliği içerisinde bir yönetim mantığıyla sosyal riskleri bitirmek değil yönetmek isteyen bu yaklaşım, neoliberalizmin sol üzerindeki etkisini göstermekteydi. Açıkçası radikal/devrimci sola karşı parlamenter mücadeleyi savunan ve yüzyılı aşkın bir geleneğe sahip sosyal demokrasinin yeni yüzyıldaki bu manevrası, 2001 ve 2008 krizlerinin faturalarının onlara kesilmesine neden oldu (Keating ve McCrone, 2013; Berman ve Snegovaya, 2019). 11 Eylül 2001 saldırılarıyla sonrasında güvenlik eksenli bir perspektifle yeniden kurulan ABD hegemonyasıyla işbirliği içinde olmak, sosyal hedeflerinden uzaklaşan AB'nin de bu hatta yaklaşması, toplumsal muhalefetin de yeni bir arayışa girmesine yol açtı. Bu süreçte arayışın sembolleri daha çok Latin Amerika'ya odaklanmıştı. Brezilya'da Lula da Silva, Venezüella'da Hugo Chavez, Bolivya'da Evo Morales eleştirel bakışın ve "başka bir dünya" arayışının sembol isimleri olmaya başlamıştı. Küreselleşme-karşıtı hareketin Sosyal Forumları da ağırlıklı olarak güney ülkelerinde toplanarak genel

anlamıyla Batı'nın neoliberal politikalarına karşı demokrasi içinde alternatif arayışlarını somutlaştırdı.

Sol-popülizm vurgusu bu çerçevede devrimci bir dönüşümden ziyade demokrasi içinde kitlelerin sesini daha çok duyuracak, taban hareketlerinin içinde yer alacak, ekonomik eşitsizlikleri azaltacak bir siyasa yürütecek örgütlenme arayışıyla eşleşti. Buradaki temel nokta, siyasal sistemin piyasaların talepleriyle değil halkın talepleriyle şekillenmesi isteğiydi. Demokratik yollarla denetlenemeyen uluslararası kuruluşların ekonomik kararlarının, sadece ulusal parlamentolarla şekillenen temsili demokratik işleyiş karşısında üstün hale gelmesi, en önemli eleştiri hattıdır. 1968'in yeni sol arayışlarına benzeyen bu dönemde, devrimci/öncü bir hiyerarşik parti yerine toplumsal hareketlerin esnek ve dinamik eylemlerine entegre ve onlarla ilişki içinde, parti-gibi-olmayan parti fikrinin güçlendiği söylenebilir. Ancak bu esnek, katılımcı ve demokratik tartışmaları içeren örgütlenme biçiminin, küresel çapta örgütlü kurumlara ve onlarla işbirliği içindeki ülkelerin merkez siyasetine karşı ne düzeyde başarılı olacağı soru işareti taşıyordu. Bu başarısızlığı, Brezilya'nın 20 yıllık İşçi Partisi deneyiminden sonra çeşitli yolsuzluk ve kötü ekonomik performans eleştirisiyle bir anda yükselen Bolsonaro isminde görmek mümkündür (Yıldırım, 2020).

Daha fazla demokrasi arayışı ve bunun halkın taleplerini yansıtacak şekilde yapılması, sol-popülizmin genel beklentisidir. Ancak burada halk nosyonunun, etnik ve kültürel birlik olarak değil siyasal talep ve eylemlerini aktif biçimde gösteren aktörler biçiminde düşünüldüğünün altı çizilmelidir. Benzer süreçlerde Yunanistan'da sağ-popülizm de yükselişe geçmiştir. Burada yukarıda değinildiği gibi, özellikle ulusal egemenliğin AB kararları karşısında işlememesi, halkın yöneten değil yönetilen konumda kalması ekseninde popülist eleştirilerde ortaklık bulunmaktaydı. Bu tartışmanın Bağımsız Yunanlar (ANEL) ya da Altın Şafak gibi sağ-popülist oluşumları da besleyen bir eleştiri hattı olduğu açıktır. Hem kültürel saflık ve milliyetçi tepki eksenli eleştirileri, hem de KKE'nin daha Marksist ve kısmen de ulusalcı hassasiyetleri karşısında Syriza'nın halk kavramını daha kapsayıcı biçimde kurmaya ve kullanmaya odaklandığı görülebilir (Stavrakakis ve Katsambekis, 2014: 137-138). Partinin sol-popülist niteliği, krizin faturasının halka kesilmemesi, borcun sosyal yardımlarda yapılacak kesintilerle ödenmemesi boyutuna odaklandı. Troika'nın ekonomik paket kararlarına direnmek ve uygulamamak Syriza'nın temel vaadiydi (Arslantaş ve Arslantaş, 2019: 100-101).

2009'dan sonraki 10 yılda 6 kez yapılan genel seçimlerde bu vaadin kısmen desteklendiği görülebilir. Ancak Syriza'nın ekonomik vaatleri kadar ANEL'in etnik milliyetçi talepleri de halktan karşılık bulmuştur. Kendi içinde bir sol muhalefet koalisyonu olan Syriza, hükümette de koalisyonun içinde yer almıştır. 2015 sonrasında ANEL ile koalisyon kuran Syriza içindeki kimi yapılar, beklenen duruş gösterilmediği ve AB ile imzalanan paketler nedeniyle partiden

ayrılmıştır. 2019 seçimlerinde yeniden toparlanan merkez sağ, ND ile yeniden iktidar olmuştur.

Syriza'nın hükümet performansına bağlı düşüşünde, Spourdalakis'in (2014: 364) öngörüsündeki anti-memorandum (AB'yle anlaşma karşıtlığı) çizgisine takılması ve devlet gücünde yeteri kadar varlığının olmaması tespitlerinin haklı çıktığı söylenebilir. Mudde (2017), "Syriza hükümete ve özellikle ekonomik görüşmelere yeteri kadar hazırlıklı değildi" iddiasını öne sürerken de haklıdır. Ülkede 2012'den bu yana mutabakat anlaşmasının onaylanması, referanduma sunulması, reddedilmesi gibi eksenlere sıkışan siyasi gündemin içinde geniş çaplı bir öneri geliştirmek oldukça zordu. Yine de kapsamlı bir program açıklayan Syriza'nın iktidar döneminde AB ile anlaşmanın imzalanması, hem parti içinde önemli ayrımlara hem de hükümet öncesindeki çizgiden kopulduğuna dair eleştirilere neden oldu. Anlaşma sonrası partiden ayrılan hükümetin Maliye Bakanı Yannis Varoufakis, Democracy in Europe Movement 2025 (DieM25) adlı hareketle orta vadede Avrupa çapında bir değişim yaratma projesi geliştirdi ve bu hedefini Yunanistan'da MeRa25 isimli partiyle dönüştürdü. Partiden ayrılan bir başka grup da Halk Birliği (LEA) isimli partiyi kurdu.

Bu çalışmada iktisadi veriler üzerinden bir analiz yapılmasa da Douzinas'ın (2017: 38) belirttiği gibi, Syriza'nın Ocak 2015'te iktidara gelişinde, önceki hükümetin imzaladığı ikinci kurtarma paketinin sonlarına geliniyordu ve yeni hükümetin çok kısa sürede yeni bir anlaşma yapması gerekiyordu. 19 Ağustos 2015'te kabul edilen üçüncü paket, sadece ülke ve parti içinde değil AB ile IMF arasında da çeşitli anlaşmazlıklara yol açmıştır (Atakişi ve Mehmet, 2018: 38). Yunan devletinin ve kamu yönetimi örgütlenmesinin yerleşik sorunları ve Ortodoks Kilisesi'nin siyaset ve toplum üzerindeki gücü, ana akım siyasetle örtüşen medya gibi engeller kadar hızla artan göçmen akını ve karşı karşıya kalınan insani dramla birlikte Syriza'nın mücadele etmesi gereken sorunlar azımsanacak düzeyde değildi (Douzinas, 2017: 36-38). Ülkeye 2015'te 911 binin üzerinde göçmen giriş yapmıştı ki bu sayı bir önceki yıldan 10 kat fazlaydı (Rori, 2020: 1025).

Tsipras'ın bu süreçte, özellikle ilk dönemlerde, Avrupa çapındaki toplantılarda daha sol argümanları ileri sürerken iç siyasette ise hükümetlerini yıkmak isteyen güçlerin varlığını vurgulayan daha popülist bir iletişim stratejisi sürdürdüğü vurgulanmaktadır (Aslanidis ve Kaltwasser, 2016: 1080). Ekonomik reformların içeriği konusunda dışarıda ve içeride savaş verdiklerini vurgulayan Tsipras, reformlar konusunda Yunan oligarşinin adil bir katkı vermesi gerektiğinin altını çizmiştir (Atakişi ve Mehmet, 2018: 40). Ekonomi dışındaki değişikliklere bakıldığında, aynı cinsiyetteki çiftlerin haklarının genişletilmesi, Kuzey Makedonya ile ilgili anlaşmanın yapılması gibi gelişmeler, aşırı-sağ bir ortağın engellerine rağmen gerçekleştirilmiş önemli hamlelerdir (Rori, 2020:

1026). 2015-2019 döneminde kapsayıcı (sol) ve dışlayıcı (sağ) popülist kanatları birleştiren Syriza-ANEL hükümeti, “ülkenin karşı karşıya kaldığı sorunlarla ilgili kimi suçlayacakları konusunda ortaklaştıkları için”, farklı kanatları simgeleseler ve iç ve dış aktörler tarafından baskı altında tutulsalar da şaşkırtıcı biçimde ayakta kalmıştır (Aslanidis ve Kaltwasser, 2016: 1081; 1087). Tsipras 2019 seçimleri öncesi, ekonomik göstergelerin iyiye gittiğini ve daha fazla reforma ihtiyaçları olduğunu söyleyerek seçimde yenilgi alacaklarını düşünmediğini belirtmişti (Barber ve Hope, 2019).

Ancak 2015 seçiminde 2 milyona yakın olan Syriza oyu, 26 Mayıs 2019'daki yerel ve AP seçimlerinde 1,3 milyona ve 7 Temmuz 2019'daki genel seçimlerde de 1,7 milyona geriledi. Hükümet ortağı ANEL seçimlere katılmadı. Bu süreçte Mitsotakis liderliğinde toparlanan ND birinci parti oldu ve tek başına iktidar kurdu. ND ve Syriza'nın toplam yüzde 71 civarı oyuyla, ülkenin yeni bir iki-partili sisteme geldiği görülmektedir. Syriza'dan ayrılan MeRa25 genel seçimlerde yüzde 3'lük barajı az farkla geçerek 9 vekil çıkardı. Partiden ayrılarak kurulan yeni oluşum LEA barajı geçemezken, KKE genel çizgisini koruyarak yüzde 5 oyla 15 vekil kazandı. KINAL adlı yeni bir koalisyonla toparlanmaya çalışan eski Pasok örgütü de bu oluşumla üçüncü parti oldu ve yüzde 8 oranla 22 vekil çıkardı. Kısacası, bölünmüş sol/sosyal demokrat oylara rağmen iktidarı kaybetse de sayısal olarak Syriza'nın büyük bir çöküş yaşamadığı söylenebilir. Partinin, 2019 seçimlerinde 17-34 yaş grubunda birinci olurken, kamu çalışanları, öğrenciler ve işsizlerden yüzde 40 civarında oy aldığı belirtilmektedir (Rori, 2020: 1031-1032).

2015-2019 arası hükümetin büyük ortağı olan Syriza'nın yükseliş sürecindeki vaatlerini gerçekleştirmediği açıktır. Mudde'ye göre (2017: 10-12) Syriza'nın başarısızlığı, halkın çoğunluğunun desteğini almak hedefindeki popülist stratejiden kaynaklıdır. Mudde, Syriza'nın yeni bir Pasok olacağı iddiasındadır. AB'nin değişmeyeceği ve liberal demokratik sistemin yıkılmayacağı tespitlerine dayanan bu tespitler sistemik bir analiz için doğru olsa da, yüzyıl önce monarşik sistemi demokratikleştiren sosyal demokrat geleneğin köklerindeki kitlesel gücü hatırlaması yönünde bir değişimin habercisi olabilir. Halkın desteğini almanın kurumsal bir yapıyı kısa vadede değiştirmese de köklü dönüşümlerin tetikleyicisi olabileceği tarihsel bir gerçektir. Arslantaş ve Arslantaş'ın (2019) çizdiği karamsar hayal kırıklığı tablosu, hala muhalefetin en büyük partisi olan Syriza'nın toparlanmayacağı anlamına gelmemektedir.

Toparlamak gerekirse, yazının bağlamı açısından öne çıkarılması gereken iki nokta şunlar olabilir: Birincisi, partinin lider eksenli sağ-popülist çizgiden farklı olarak Tsipras'ın kişisel performansının ötesinde bir örgütlenme içinde olması gerekliliği, ikincisi devletin yerleşik bürokratik yapısının kolaylıkla değişmeyeceği öngörüsüyle beklenen başarının kısa sürede gelmeyeceğidir. Dolayısıyla partiyi yükselten sol-popülist çizginin popülist niteliğinin

tırpanlanarak sosyal demokrat bir çizgiye dönüşmesi kaçınılmazdır. Ancak burada önemli olan, popülizmin halkın demokratik müdahalesini artıracak kurumsal alanlar yaratmasıdır. Böylece radikallikten uzaklaşma sürecinde, demokratik sosyalist diye genelleştirilebilecek bir çizginin güçlendirilmesi için, alternatif öneri ve programlar geliştirilmelidir. Siyasetin zorunlu normalinin AB'nin ve genel anlamıyla neoliberalizmin doğruları olmadığı, bunun karşısında pratik düzeyde başka uygulamaların olabileceği ortaya konmalıdır. Kısacası, partiyi iktidara yükselten haklı eleştirilerin uzun vadede yeniden yapılanma için bir kurumsal dönüşüme evrilmesi gerektiği vurgulanabilir. Yeniden muhalefete düşmenin bu açıdan partiye taban hareketleri ile temasını güçlendirme için bir toparlanma şansı verebileceği öngörülebilir.

3. Podemos'un Parti Olma Gerginlikleri

2008 krizi sonrası protestoların yükseldiği bir diğer Akdeniz ülkesi İspanya'da 15 Mayıs 2011 genel seçimleri öncesi oluşan ve krizle ilişkilendirilen iki merkez partinin protesto edildiği 15M hareketindeki dinamizm, Podemos (Yapabiliriz) partisinin temellerini oluşturur (Özdemir, 2017; Agustin ve Brizarielli, 2018; Fominaya, 2020). Liberal-muhafazakar Halk Partisi (PP) ve sosyal demokrat İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE), hareketin eleştirdiği partilerdi. Tabandan örgütlenen, sosyal medya araçlarını kullanan ve sloganları "Gerçek Demokrasi Şimdi" olan bu eylemler bütünü, zamanla kendilerine Indignados (Öfkeli) adını vermiştir. Fransız yazar Stephen Vessel'in Indignez-Vous (Öfkelenin) kitabından esinlenen bu ad, ekonomik ve siyasal sistemin işleyişine öfkeli kalabalıkların genel adı haline gelmiştir. İşsizlik başta olmak üzere genç nüfusu doğrudan etkileyen ekonomik sorunların fazlasıyla etkilediği protestolar, yine tek bir talep veya homojen bir oluşum değil, halkın daha çok müdahale edebileceği, temsili demokrasi dışı bir farklı siyasal arayış içindeydi. 2011 seçimlerinde olmasa da kısa süre içerisinde bu arayışın yeni bir kurumsal hat inşa ettiği görülebilir.

Geniş çaplı katılıma dayanan 15M/Öfkeli hareketinin yine temsil yolunu kullanarak iktidara gelmesi, var olan sistem içinde alternatif arayışının gittikçe baskın hale geldiğini gösterir. Burada temel sorun, Yunanistan'da olduğu gibi ekonomik krizin çerçeve çizdiği bir durumda farklı bir sesi ve örgütlenme biçimini duyurabilmektir. Bu sürecin içinde şekillenen, katılımcı demokrasi ve toplumsal hareketlerin anti-hiyerarşik yatay örgütlenmesine dayanan, siyaseti gündelik hayatın içinden üreten Podemos, önce AP seçimlerinde, sonra yerel seçimlerde desteklediği adaylarla başarı kazanırken 2019 seçimleri öncesi diğer sol gruplarla birleşerek Unidos Podemos (Birlikte Yapabiliriz) adını almıştır.

İspanya'da 1978 tarihli anayasa ile kurulan '78 Rejimi olarak da bilinen sistemde, merkezdeki PP ile PSOE uzun süre dönüşümlü biçimde iktidar-

muhalafet ikilisini oluşturmuştu. Podemos, Yunanistan'daki gibi iki partili bu yerleşik işleyişin karşısında yeni bir söylem ve eylem önermiştir. Podemos'u da sol-popülist yapan unsur, halk nosyonunu etnik kökenden ziyade ekonomik eşitsizliklerin ve sorunların yıprattığı geniş kalabalıklar üzerinden tanımlamasıdır. Podemos'un vaatleri, ülkenin tarihsel kökleri nedeniyle Latin Amerika'daki deneyimlerle karşılaştırılmıştır (Mazzolini ve Borriello, 2021: 10). Ancak başkanlık sistemi yerine parlamenter sistemin içinde mücadele eden Podemos, temsil krizini sadece liderlik düzeyinde değil sivil toplumla daha çok temasla ve "gerçek demokrasi" arayışıyla aşmaya çalışmıştır. Örneğin, çevrimiçi uygulamalarla katılıma olanak verdiği kongreleri kadar yerel seçimlerde parti adını kullanmadan taban birliklerini öne çıkaran uygulamaları benimsemiştir.

Podemos, Kasım 2019 genel seçimleri sonunda, Ocak 2020 itibarıyla sosyal demokrat PSOE ile birlikte hükümet ortağı olmuştur. Bu hükümet bugünkü sistemdeki ilk koalisyonudur. Hükümet deneyiminin hemen başında COVID-19 pandemisinin zorlayıcı şartları ile karşı karşıya kalan Podemos, Başbakan Yardımcılığı, Eşitlik Bakanlığı ve Sosyal Haklar Bakanlığı pozisyonlarını kontrol etmektedir. Iglesias, koalisyon oluşumu sonrası yazdığı bir yazıda (2019) Katalan ve aşırı-sağ sorunuyla karşı karşıya olduklarını ve seçimlerde aşırı-sağ durdurma yönünde başarı kazandıklarını vurgulamıştır. İspanya'nın, monarşist Vox ve muhafazakar PP gibi sağ eğilimli partilere karşı kurulan koalisyonla bu eğilimlere karşı duran birkaç Avrupa ülkesinden biri olduğunu belirten Iglesias, seçim sonuçlarının ülkedeki iki partili yapıyı tam olarak bitirdiği iddiasındadır.

Podemos'un oluşum ve yükseliş sürecini bir parti yetkilisi, "koşarken ayakkabı giymeye çalışmak" olarak nitelendirmiştir (Sola ve Rendueles, 2018: 113). Bu benzetme, aynı anda farklı ve çelişkili işleri yürütme zorluğuyla karşı karşıya kalındığını ifade eder. Parti, dışarıyla ilgili söylem ve çabalar geliştirmek kadar kendi içinde de çeşitli felsefi ve siyasi tartışmalar yaşamıştır. Bu tartışmaların halen bir uzlaşmaya dönüşmediği söylenebilir. Kısacası Podemos, Syriza gibi heterojen bir yapıdır. Tartışmanın temelinde, Syriza'nın da yaşadığı, hiyerarşik ve eski tür bir parti olmak ile tabandan yürüyen protestolardan beslenen popülist bir parti kalmak gerginliği bulunur. Parti hem toplumsal hareketlerle bağını sürdürmek için yatay, hem de teknik siyasetin gereklerini yürütmek için dikey bir örgütlenme biçimi sürdürmektedir (Kioupiolis, 2016: 114). Diğer bir deyişle, sistem içi bir partiye dönüşmekle daha radikal önerilere sahip çıkmak arasında bir yol bulmak güçlüğü içindedir. Bu süreç, yine ülkenin anarşist geleneğe sahip yerel ve bölgesel düzeyde örgütlü yapılarından, çeşitli ayrılıkçı taleplerden ne düzeyde farklılaşabileceği üzerine kuruludur (Sola ve Rendueles, 2018: 102).

Tabii ki bu arayış, yeniden, siyasetin var olan gerçeklerini dönüştürmenin zorluğu ile karşılaşır. Seçim barajı ve diğer küçük partilerin varlığı karşısında

yeni bir parti haline gelmek oldukça zorlayıcıdır. Bu engeli, geniş bir orta sınıf yapısına sahip ülkede, klasik sol-sağ denklemini kabul etmeyerek çoğunluk sesini yansıtmak ve bir ideolojik kategoriye dahil edilmemek şeklindeki stratejiyle aşmaya çalıştığı vurgulanmaktadır (Sola ve Rendueles, 2018). Burada özellikle sıradan insanların birlikteliğine dayanan “ortak duyu” vurgusuyla kapsayıcı bir popülist hat kurulmaya çalışılmıştır (Kioupkiolis, 2016: 108-109). Partinin 2014 AP seçimlerindeki başarısıyla bu hattı sürdürmek sonraki seçimlerde de ana gündemi olmuştur. Buna rağmen Podemos’a oy verenlerin ağırlıklı olarak daha önce sol partilere oy veren, genç, işsiz ve ekonomik durumu kötü ya da çok kötü gören kesimlerden olduğu belirtilmektedir. Kısacası, dışlanan ve mutsuz kesimler için bir umut olmuştur (Sola ve Rendueles, 2018: 109-110).

Bu süreçte genç akademisyen lider Pablo Iglesias Turrion’un televizyon programları başta olmak üzere kamuoyundaki görünürlüğü ve hitabet gücü belirleyici faktör olmuştur. Onunla beraber Inigo Errejon ismi de öne çıkmaktaydı. Esasen parti örgütlenmesinde üç ana hat çizilmektedir: Iglesias’ın resmi çizgisi, Errejon’un ulusal-popülist çizgisi ve anti-kapitalist kesim (Mazzolini ve Borriello, 2021: 5). Iglesias’ın görünürdeki liderliği kadar, Errejon’un Mouffe ile birlikte yaptıkları söyleşiyle (2016) kurmaya çalıştıkları yeni teorik hat belirleyici olmuştur. Iglesias da siyaset bilimi alanında akademisyendir. Teorik tartışmaları şekillendiren ve Errejonistas olarak adlandırılan bu grup, özellikle parti kongrelerindeki yöntemler üzerinden eleştiriler yapmıştır (Nadal 2021). Partide liderin rolü üzerinde odaklanan uyuşmazlık, esasen daha genel olarak parti siyasetinin daha eski tür bir liderlikle mi yoksa hareketlerle işbirliği içinde yatay eksenli mi ilerleyeceğine dairdir. Iglesias’ın şu andaki hakimiyeti, lider etrafında toplanma işleyişinin devam ettiğini göstermektedir (Nadal, 2021). Bir yandan da radikal solda yer alan IU gibi daha önceki yapılanmalarla ilişkili kesimlerin partinin işleyişini etkilemesi, Podemos’un da kendi içinde bir koalisyon ve çekişme içinde olduğunu ortaya koyar. Bu aynı zamanda, radikal sol örgütlenmelerle karşılaştırıldığında sol-popülizmin heterojen talepleri ve grupları bir arada tutma konusunda zorlandığı noktalarıdır.

Parti, genel seçimlerde Syriza’nın tersine yükselişten ziyade düşüş trendi göstermiştir. İlk girdiği AP seçimlerinde yüzde 8 ve 2015 genel seçimlerinde yüzde 20 ve 2016 genel seçimlerinde yüzde 21 oy alan parti, vaatlerini kitleler nezdinde güçlü biçimde duyurmuştur. Ancak bu çizgisini daha ileri taşıyamamıştır. 2019’da iki kez yinelenen seçimlerde Nisan’da yüzde 14 ile 42 vekil ve Kasım’da da yüzde 12 ile 35 vekil çıkarmıştır. Bu durum, partinin normalleştiği ve İspanyol radikal solunun yenilenerek dönüşüm geçirdiği şeklinde yorumlanmıştır (Mazzolini ve Borriello, 2021: 7). Podemos, sol parti

çizgisini popülist biçimde genişletmek istese de halen bu kategoride konumlanmaktadır.

Bu süreçte merkez-sol PSOE'nin yeni bir liderle toparlanması, aynı zamanda popülist-sağ Vox ile merkez-sağdaki Katalanya merkezli Cuidados'un yükselişi de Podemos'un yaratmaya çalıştığı yeni söylem ve eylem hattının paylaşılmasına neden olmuştur. Avrupa-karşıtı, Franco dönemi özlemi içindeki Vox'un karşısında Katalanya, İspanya ve Avrupa'ya birlikte bağlılığını ifade eden Vatandaşlar anlamına gelen Cuidados etkisiyle, Podemos'un iç siyaseti farklı şekilde etkileme gücünü kısmen kaybetmiştir (Mazzolini ve Borriello, 2021:9). Bu açıdan Podemos'un demokrasiyi dönüştürme mücadelesi, yerel ve bölgesel gerginliklerin belirleyiciliğine takılmış durumdadır. Yerel seçimlerin ve mücadelelerin önemli bir göstergesi olarak Iglesias, 4 Mayıs 2021'deki seçimde Madrid bölgesinin yönetimine aday olmak için Başbakan Yardımcılığı görevinden ayrılacağını duyurmuştur (Guardian, 2021).

Parti, radikal/eski solun gösteremediği seçim başarısına ulaşsa da bunu kurumsal yapının ve temsili işleyişte bir dönüşümüne çeviremeyerek de –en azından şimdilik- başarısız olmuştur. Bu noktada ülke siyasetinin iki önemli gücünde merkez sağdaki PP'nin güç kaybetmesine neden olan Podemos, sosyal-demokrat PSOE'yi ise geriletememiştir. Dolayısıyla Yunanistan'da Syriza'nın yaptığının tam tersi bir durum oluşmuştur. Burada Yunanistan'da ANEL ve Altın Şafak gibi partilerin düşüşe geçmesi ve o seçmenin merkez sağa geri dönmesi bir etki olarak görülebilir. İspanya'da ise sol ve sağ popülizmler halen Meclis'te temsil edilme kapasitesine sahiptir.

Sonuç

Popülizmin demokrasiyi temsili süreçlerin ve siyasa boyutunun ötesine taşıma hedefi, hayatın her alanını siyasal tartışmanın içine almasına neden olur. Bu tartışma, sağ-popülizmin etnik ve kültürel anlamda dışlayıcı eğilimleriyle otoriter uygulamalara yol açabileceği gibi, sol-popülizmin siyasetin işleyişini kökten dönüştürecek taleplerini de içerir. Sonuçta halkın demokratik sistemin yeniden ana unsuru olması beklenmektedir. Burada özellikle kalabalıkların müdahale ve değiştirme arzusunun daha özgürlükçü bir çizgiye dönüştürmesi için demokratik usul ve hedefleri dönüştürebilmesi önemli bir aşama olacaktır. Kısacası uzmanların ve elitlerin hakim olduğu teknik bir siyasetten yeniden demokratik ve katılımcı bir siyasete geçiş için popülizm önemli rol oynar.

Gerek Syriza gerekse Podemos ülkelerindeki ana akım siyasetin işleyişini önemli ölçüde değiştirememiştir. Her iki parti de hem kendi içindeki heterojenliği hem de iktidarda koalisyonun parçası olma gerginliklerini, hegemonik bir güce çevirememiştir. Öte yandan bu onları popülist yapan temel

unsurdur. Farklı bir siyaset için kolektif bir irade yaratabilen partilerin bunu kalıcı kılmanın yollarını araması gereklidir.

Her iki örnek de diğer partilerin kendilerini yeniden konumlandırmaları, demokratik tartışmayı yeniden gündeme getirmeleri ve siyasal tartışmaların genel seyrini etkilemeleri açısından belirleyici aktörlere dönüşmüştür. Syriza küçük parti statüsünden, Yunanistan'ın iki partili siyasetinde yeni bir ikinci parti konumuna gelirken sosyal demokrat Pasok'un köklü bir değişim geçirmesine neden olmuş ancak merkez-sağ ND'nin toparlanmasını engelleyemese de lider değişimi yaşamasını sağlamıştır. Podemos, İspanya'da halen küçük parti konumunda olsa da sosyal demokrat PSOE'nin tek başına iktidarını engellemiş ve diğer sağ partilerin dışında koalisyon ortağı olma pozisyonuna gelmiştir.

Yunanistan'ın görece ulusalcı/milliyetçi argümanlara dayanan solu ile İspanya'nın hem anarşist geleneği hem de ayrılıkçı bölgesel taleplere karşı gelişen ulusalcı hassasiyetleri ile birlikte düşünüldüğünde partilerin yerel bağlamlarda karşılaştığı spesifik sorunlar bulunmaktadır. Yine KKE ve IU gibi ülke tarihinde etkili komünist/radikal sol örgütlenmelerin varlığı kadar güçlü sosyal demokrat gelenekler de yeni nesil bir sol-popülist hattın oluşturulması konusunda zorluklara neden olmaktadır.

Her iki partide de, Tsipras ve Iglesias ile şekillenen liderlik biçiminin popülist çizgiyi ne şekilde sürdüreceği önemlidir. Tahmin edileceği gibi kişisel figürün öne çıkması partilerin demokratik söylemini zedeleyecektir. Varoufakis'in Syriza'dan ayrılıp yeni bir kurumsal rakip yaratması durumu Podemos için şu anda geçerli olmasa da bu yönde bir değişimin olabileceği akılda tutulmalıdır.

Bu çerçevede yazıya konu olan partilerin radikal öğelerden sıyrılıp merkez siyasetin oyuncusu olsa bile demokratik işleyişte pratik ve normatif dönüşümlere yol açtığı vurgulanabilir. Bu durum merkez partilerin de kendini yeniden konumlandırmalarına olanak tanımıştır. Pratik düzeyde özellikle parti liderliğinin sadece takip edilecek üst-birim değil, tabanın birlikte yöneteceği bir konuma gelmesi önemli bir aşamadır. Bununla birlikte hayata geçirilecek programın halkın genel çıkarını sağlayacak bir kapsayıcılıkta olması beklenmektedir. Böylece sonuç, sıradan insanın siyasal tartışmalar sayesinde siyasetin yerleşik kurumlarında daha fazla görünür olduğu gerçeğidir. Bu popülist etkinin kurumsal dönüşüme yol açması için Syriza ve Podemos gibi partilerin merkez siyasetteki yerinin kalıcı olması gereklidir.

Kaynakça

- Agustin, Oscar G. ve Marco Briziarelli (2018), "Introduction: Wind of Change: Podemos, Its Dreams and Its Politics", Agustin, Oscar G. ve Marco Briziarelli (Der.), *Podemos and The New Political Cycle* (Cham: Palgrave Macmillan Press): 3-22.
- Arditi, Benjamin (2010), *Liberalizmin Kıyılarında Siyaset* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Mine Ayhan).
- Arslantaş, Şenol ve Düzgün Arslantaş (2019), "Küçük Hayaller, Büyük Başarısızlıklar: Syriza'nın Yükselişi ve Düşüşü", *Amme İdaresi Dergisi*, 52 (4): 91-116.
- Aslanidis, Paris ve Cristobal Rovira Kaltwasser (2016), "Dealing With Populists in Government: the SYRIZA-ANEL Coalition in Greece", *Democratization*, 23 (6): 1077-1091.
- Atakışi, Ahmet ve Oumou Mechmet (2018), "Syriza Hükümetinin Yunanistan Krizine Karşı Almış Olduğu Önlemler", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1): 22-44.
- Barber, Tony ve Kerin Hope (2019), "Alexis Tsipras: 'We Need More Reforms'", <https://www.ft.com/content/b797dea2-4a27-11e9-bde6-79eaea5acb64> (21.03.2021).
- Beriş, Hamit Emrah (2019), "Demokrasiye Neler Oluyor? Popülizm ve Otoriterleşme Tartışmalarına Bir Bakış", *Liberal Düşünce Dergisi*, 24 (96): 27-53.
- Berman, Sheri ve Maria Snegovaya (2019), "Populism and The Decline of Social Democracy", *Journal of Democracy*, 30 (3): 5-19.
- Dahl, Robert (2001), *Demokrasi Üzerine* (Ankara: Phoneix Yayınları) (Çev. Betül Kadioğlu).
- de la Torre, Carlos (Der.) (2018), *Routledge Handbook of Global Populism* (London: Routledge Press).
- Della Porta, Donatella (2013), *Can Democracy Be Saved?* (Cambridge: Polity Press).
- Della Porta, Donatella (2014), *Mobilizing For Democracy* (Oxford: Oxford University Press).
- Della Porta, Donatella (2015), *Social Movements in Times of Austerity. Bringing Capitalism Back Into Protest Analysis* (Cambridge: Polity Press).
- Della Porta, Donatella, Joseba Fernandez, Hara Kouki ve Lorenzo Mosca (2017), *Movement Parties Against Austerity* (Cambridge: Polity Press).
- Douzinas, Costas (2017), *Syriza in Power: Reflections of An Accidental Politician* (London: Polity Press).
- Errejon, Inigo ve Chantal Mouffe (2016). *Podemos: In the Name of the People* (London: Lawrence and Wishart Press).
- Fassin, Eric (2018), *Popülizm: Büyük Hınç* (Ankara: Heretik Yayınları) (Çev. Gülener Kırmalı ve İlker Kocael).
- Fominaya, Cristina F. (2020), *Democracy Reloaded: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos* (New York: Oxford University Press).
- Gandesha, Samir (2018), "Understanding Right and Left Populism", Morelock, Jeremiah (ed.), *Critical Theory and Authoritarian Populism* (London: University of Westminster Press): 49-70.
- Guardian (2021), "Podemos Leader Quits As Deputy PM to Run For Top Madrid Post", <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/15/podemos-leader-quits-as-deputy-pm-to-run-for-top-madrid-post>, (23.03.2021).
- Holden, Barry (2007), *Liberal Demokrasiyi Anlamak* (İstanbul: Liberte Yayınları) (Çev. Hüseyin Bal).

- Iglesias, Pablo (2019), "Spain's New Coalition Must Face Up to the Catalan Crisis and the Rise of the Far Right", <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/nov/18/spain-coalition-catalan-far-right-vox>, (23.03.2021).
- Kaltwasser, Cristóbal Rovira, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo ve Pierre Ostiguy (Der.) (2017), *The Oxford Handbook of Populism* (London: Oxford University Press).
- Keating, Michael ve David McCrone (2013), "The Crisis of Social Democracy", Keating, Michael ve David McCrone (Der.), *The Crisis of Social Democracy in Europe* (Edinburgh: Edinburgh University Press): 1-13.
- Kioupkiolis, Alexandros (2016), "Podemos: The Ambiguous Promises of Left-Wing Populism in Contemporary Spain", *Journal of Political Ideologies*, 21 (2): 99-120.
- Laclau, Ernesto ve Chantal Mouffe (2008), *Hegemony ve Sosyalist Strateji* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Ahmet Kardam).
- Laclau, Ernesto (2007), *Popülist Akıl Üzerine* (İstanbul: Epos Yayınları) (Çev. Nur Betül Çelik).
- Mazzolini, Samuele ve Arthur Borriello (2021), "The Normalization Of Left Populism? The Paradigmatic Case of Podemos", *European Politics and Society*, DOI: 10.1080/23745118.2020.1868849
- Moffitt, Benjamin (2020), *Popülizmin Küresel Yükselişi* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Onur Özgür).
- Mouffe, Chantal (2019), *Sol Popülizm* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Aybars Yanık).
- Mudde, Cas (2004), "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition*, 39 (4): 541-563.
- Mudde, Cas (2016), "Populist Radical Right Parties in Europe Today". *Transformations of Populism in Europe and the Americas: History and Recent Tendencies*, (New York: Bloomsbury Academic), 295-307.
- Mudde, Cas (2017), *SYRIZA: The Failure of the Populist Promise* (Cham: Springer Press).
- Müller, Jan-Werner (2017), *Popülizm Nedir?* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Onur Yıldız).
- Nadal, Lluís de (2021), "On Populism and Social Movements: From the Indignados to Podemos", *Social Movement Studies*, 20 (1): 36-56.
- Özdemir, Celal (2017), "Öfkeden Umuda: İspanya'da Popülist Siyaset ve Podemos", *Mülkiye Dergisi*, 41 (1): 231-258.
- Prentoulis, Marina (2021), *Left Populism in Europe: Syriza, Podemos and Beyond* (London: Pluto Press).
- Rori, Lamprini (2020), "The 2019 Greek Parliamentary Election: *Retour à la Normale*", *West European Politics*, 43 (4): 1023-1037.
- Sartori, Giovanni (1987), *The Theory of Democracy Revisited* (New Jersey: Chatham House Press).
- Sheehan, Helena (2016), *Syriza Wave: Surging and Crashing with the Greek Left* (New York: NYU Press).
- Sola, Jorge ve Cesar Rendueles (2018), "Podemos, The Upheaval of Spanish Politics and the Challenge of Populism", *Journal of Contemporary European Studies*, 26 (1): 99-116.
- Sönmez, Pınar (2015), "Umudun Çocuklarından Avrupa Sosyalizmine: SYRIZA'nın Büyük Zaferi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70 (1): 255-264.
- Spourdalakis, Michalis (2014), "The Miraculous Rise of the 'Phenomenon SYRIZA'", *International Critical Thought*, 4 (3): 354-366.

- Stavrakakis, Yannis ve Giorgos Katsambekis (2014), "Left-Wing Populism in the European Periphery: The Case of SYRIZA", *Journal of Political Ideologies*, 19 (2): 119-142.
- Tsakatika, Myrto (2016), "SYRIZA's Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation", *South European Society and Politics*, 21 (4): 519-540.
- Uslu, Hasan Faruk (2019), "Riskleri ve Vaatleriyle Sol Popülizm", *İmgelem*, 3 (5): 255-271.
- Yıldırım, Yavuz (2017), "Liberal Demokrasinin Krizi Bağlamında Avrupa'da Sağ Popülizm ve Yükselen Aşırı Sağ", *Amme İdaresi Dergisi*, 50 (2): 51-72.
- Yıldırım, Yavuz (2020), "Lula da Silva'dan Bolsonaro'ya Brezilya'da Siyasal Dönüşüm", *Mülkiye Dergisi*, 44 (3): 515-542.
- Yıldız, Onur (2015), "Popülist İtirazdan Popülist İdareye: SYRIZA ve PODEMOS Örnekleri", *Mülkiye Dergisi*, 39 (2): 291-296.
- Yılmaz, Zafer (2017), "Popülizm, Halk ve Demokrasi: Temsili Demokrasinin Açmazları ve Radikal Demokratik Bir Popülizmin İmkânları", *Mülkiye Dergisi*, 41 (1): 33-65